

KIRJALLINEN KYSYMYS 63/2011 vp

Energiajuomien myynnin kieltäminen alle 15-vuotiaille

Eduskunnan puhemiehelle

Energiajuomien kulutus on kasvanut voimakkaasti viime vuosien aikana. Vuonna 2004 energiajuomia myytiin yli 2,7 miljoonaa litraa, ja vuonna 2010 myynti ylitti jo 10 miljoonaa litraa. Juomia markkinoidaan erityisesti nuorille ja opiskelijoille, joiden keskuudessa niistä on tullut lähes muoti-ilmiö. Huolestuttavaa on se, että jo ala- ja yläkouluiikäiset käyttävät energiajuomia lähes säännöllisesti. Erityisesti myymälähenkilökunta on pannut huolestuneena merkeille nuorten lisääntyneen energiajuomien käytön erityisesti viikonloppujen jälkeen, jolloin nuoret ostavat juomia väsymykseensä ja aterioidensa korvikkeeksi.

Energiajuomien piristävä vaikutus on saatu aikaan mm. kofeiinilla tai tauriinilla, jotka ovat lasten terveyden kannalta haitallisia. Ne aiheuttavat lapsilla mm. kiihtyneisyyttä, ärtyneisyyttä, jännittyneisyyttä, keskittymiskyvyn puutetta ja nukahtamisvaikeuksia. Tölkillisessä (0,33 l) energiajuomaa on noin 105 milligrammaa kofeiini-

nia ja isommassa (0,5 l) 160 milligrammaa. Ahdistuneisuutta ja jännittyneisyyttä havaitaan jo yli 125 milligramman päivittäisellä annoksella, kun kyseessä on 50 kiloa painava nuori. Lisäksi energiajuomat aiheuttavat hampaiden reikiintymistä sekä hammaseroosiota.

Elintarviketurvallisuusvirasto edellyttää energiajuomien pakkausmerkinnöissä varoitusmerkintää siitä, ettei tuote sovi lapsille, raskaana oleville eikä kofeiiniherkille henkilöille. Tämä merkintä ei ole riittävä. Tarvitaankin tiukempia toimia, että alle 15-vuotiaiden nuorten energiajuomien kasvava kulutus saadaan katkaistua ja lasten terveys tätä kautta turvattua.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä, että energiajuomien myynti alle 15-vuotiaille kielletään?

Helsingissä 31 päivänä elokuuta 2011

Merja Mäkisalo-Ropponen /sd

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Merja Mäkisalo-Ropponen /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 63/2011 vp:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä, että energiajuomien myynti alle 15-vuotiaille kielletään?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Energiajuomilla tarkoitetaan kofeiinipitoisia virvoitusjuomia, joita markkinoidaan erityisesti suorituskyvyn ja kestävyuden parantamiseen. Juomat sisältävät myös muita piristäviä yhdisteitä, kuten guaranaa, tauriinia tai glukuronolaktonia. Lisäksi juomia on usein täydennetty vaihtelevalla määrällä B-ryhmän vitamiineja, inosolia ja koliinia. Energiajuomien keskeisten ainesosien vaikutukset tunnetaan nykyisin varsin hyvin. Markkinoilla olevat energiajuomat ovat koostumukseltaan hyvin samankaltaiset.

Kofeiinia saa kahvikupillisesta (0,2 l) noin 100 mg, tölkillisestä energiajuomaa (0,33 l) noin 105 mg ja pullollisesta kolajuomaa (0,5 l) noin 65 mg. Kofeiinin lähteitä ovat myös suklaa sekä suklaa-, kahvi- ja kaakaojuomat ja -jälkiruoat. Pohjoismaisessa hankkeessa, jonka raportti julkaistiin vuonna 2008, arvioitiin lasten ja nuorten kofeiinialtistusta. Julkaistujen tutkimusten perusteella 50 kg painavalla nuorella päivittäinen noin 15 mg annos kofeiinia ei yleensä aiheuta haittavaikutuksia, mutta yli 50 mg annoksilla kofeiininsietokyky voi lisääntyä. Sietokyvyn kasvu on merkki kofeiiniriippuvuudesta, joka kehittyy säännöllisessä käytössä. Alttiudessa kofeiinin haittavaikutuksille näyttäisi myös olevan yksilö-

kohtaisia eroja. Kofeiini voi aiheuttaa lapsilla unihäiriöitä, tosin aiheesta on tehty vähän tutkimuksia.

Suomessa kolajuomat ovat sekä alle kouluikäisillä että nuorilla keskeinen kofeiinin lähde. Nuorilla myös kahvi on merkittävä kofeiinin lähde. Energiajuomien jatkuva suurkanäyttö koskee hyvin pientä osaa väestöstä. Nuorista vain noin 5 % juo kahvia ja kolajuomia päivittäin sellaisia määriä, jotka voivat aiheuttaa kofeiininsietokyvyn lisääntymistä. Kofeiinipitoisten juomien kulutustiedot ovat Sydän- ja verisuonitautien riskitekijöiden interventio -projektista, ns. STRIP-projekti. Tiedot on kerätty 14–15-vuotiailta nuorilta vuosina 2004–2006. Vuosina 2007–2008 toteutetun Yläkoululaisten ravitsemus ja hyvinvointi -tutkimuksen (Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 30/2008) mukaan tytöistä 2 % ja pojista 8 % käytti urheilu- ja energiajuomia. Lasten ruokavalio ennen kouluikää -raportin (Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B 32/2008) mukaan 1–6-vuotiaiden lasten tärkein kofeiinin lähde on kolajuomat.

Kuluttajien riittävän tiedonsaannin merkitystä korostetaan mm. Kuluttajapolitiisessa ohjelmassa, Terveystiedon edistämisen politiikkaohjelmassa sekä Valtioneuvoston periaatepäätöksessä terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinoista. Liiallisen kofeiininsaannin haittavaikutuksiin tulee ensisijaisesti vaikuttaa kuluttajainformaation, viestinnän ja kasvatuksen keinoin.

Elintarvikkeiden pakkausmerkintälainsäädännön mukaan yli 150 mg/l kofeiinia sisältävään juomaan on nimen yhteyteen tehtävä merkintä "Korkea kofeiinipitoisuus (...mg/ 100 ml)". Merkintää ei vaadita juomiin, joiden nimessä on sana "kahvi" tai "tee". Pakkausmerkintälainsäädäntö

edellyttää lisäksi, että pakkauksessa on oltava tarvittavat varoitusmerkinnät. Suomessa Evira edellyttää, että runsaasti kofeiinia sisältävissä juomissa, makeisissa, purukumeissa, patukoissa ja muissa vastaavissa tuotteissa on erilliset varoitukset lapsille, raskaana oleville ja kofeiiniherkille kuluttajille. Lisäksi tuotteissa tulee olla tieto suurimmasta vuorokautisesta käyttömäärästä. Tuotteiden markkinoinnissa on otettava huomioon lapset, raskaana olevat ja kofeiiniherkät henkilöt.

Uudessa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa elintarviketietojen antamisesta kuluttajalle täsmennetään runsaasti kofeiinia sisältävien elintarvikkeiden merkintävaatimuksia. Yli 150 mg/l kofeiinia sisältävissä juomissa on oltava samassa näkökentässä juoman nimen kanssa maininta "Korkea kofeiinipitoisuus. Ei suositella lapsille eikä raskaana oleville tai imettäville. Muissa elintarvikkeissa, joihin on lisätty kofeiinia, on oltava merkintä "Lisätty kofeiinia. Ei suositella lapsille eikä raskaana oleville". Suomi ajoi aktiivisesti näiden merkintävaatimusten sisällyttämistä EU-lainsäädäntöön.

Evira on toteuttanut useita hankkeita, joilla on ohjattu kuluttajia pakkausmerkintöjen lukemiseen ja kerrottu pakkausmerkintöjen hyödyntämisestä arkisten ruokavalintojen ohjaamisessa. Evira on myös tuottanut kattavat ja monipuoliset nettisivut energijuomista ja niiden turvallisuudesta.

Elintarvikelainsäädännössä ei ole myynnin rajoittamista koskevia säännöksiä. Elintarvikelain-

säädännön perusteella ei näin ollen voi kieltäytyä myymästä esimerkiksi energijuomia lapsille tai raskaana oleville. Elintarvikealan toimijat voivat kuitenkin omalta osaltaan vaikuttaa lasten ja nuorten ostokäyttäytymiseen tuotteiden markkinoinnin huolellisella suunnittelulla ja tuotteiden sijoittelulla myymälöissä. Vähittäiskaupat voivat myös perustuslain turvaaman elinkeinopauden puitteissa valita asiakkaansa edellyttäen, että valinta ei ole syrjivää.

Lasten ja nuorten ruokailutottumusten terveen kehityksen ohjaaminen ja tukeminen on ensisijaisesti huoltajien ja muiden lasten ja nuorten kasvatukseen osallistuvien aikuisten vastuulla. Nuorten ravitsemukseen voidaan parhaiten vaikuttaa muuttamalla ympäristöä terveellisiä valintoja suosivaksi. Yhteisölliset keinot ovat osoittautuneet tehokkaiksi. Valtion ravitsemusneuvottelukunnan vuonna 2008 julkaisemassa Koulu-ruokailusuosituksessa todetaan, että virvoitus-, energia- ja urheilujuomat eivät ole kouluympäristöön kuuluvia välipaloja, eikä näiden tuotteiden säännöllinen myynti esim. automaateista tai kioskista kuulu kouluihin. Monet koulut ovat näihin periaatteisiin sitoutuneet.

Käytettävissä olevan tiedon perusteella energijuomien myyntiehtojen kiristämisen mahdollistavia lainsäädännön muutoksia ei pidetä tässä vaiheessa perusteltuina. Energijuomien merkintöjä ja markkinointia koskevia vaatimuksia pidetään riittävinä. Eviraa kannustetaan kehittämään edelleen lapsille ja nuorille suunnattua kuluttajainformaatiota.

Helsingissä 15 päivänä syyskuuta 2011

Maa- ja metsätalousministeri Jari Koskinen

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 63/2011 rd undertecknat av riksdagsledamot Merja Mäkisalo-Ropponen /sd:

Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att förbjuda försäljning av energidrycker till personer under 15 år?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Med energidrycker avses koffeinhaltiga läskedrycker som marknadsförs särskilt för att förbättra prestationsförmågan och uthålligheten. Dryckerna innehåller också andra uppiggande föreningar som till exempel koffein, guarana, taurin eller glukuronolaktin. Utöver detta har dryckerna ofta berikats med en varierande mängd vitaminer ur gruppen B, inositol och kolin. Effekterna av de viktigaste substanserna i energidrycker är rätt så välkända i dag. Energidryckerna på marknaden har en mycket liknande sammansättning.

En kopp kaffe (0,2 l) innehåller ca 100 mg koffein, en burk energidryck (0,33 l) omkring 105 mg och en flaska coladryck (0,5 l) ca 65 mg. Även choklad samt drycker och efterrätter med choklad, kaffe och kakao innehåller koffein. I en nordisk projektrapport från år 2008 ingår en studie om barns och ungdomars exponering för koffein. Undersökningarna visar att en daglig koffeindos på 15 mg inte vanligtvis medför negativa effekter på en ung person på 50 kg, men doser på över 50 mg kan ge ökad tolerans mot koffein. Detta är ett tecken på koffeinberoende som följer av en regelbunden användning. Det ser också ut att det finns individuella skillnader när det gäller känsligheten för negativa effekter av koffein.

Koffein kan också orsaka sömnproblem hos barn, visserligen finns det få undersökningar i ämnet.

Finska ungdomar och barn under skolåldern får koffein främst ur coladrycker. För ungdomar är kaffe också en betydande koffeinkälla. Endast en mycket liten del av befolkningen använder dem kontinuerligt i stora mängder. Av ungdomarna dricker endast fem procent dagligen kaffe och coladrycker i sådana mängder att det kan leda till ökad koffeintolerans. Uppgifterna om konsumtionen av koffeinhaltiga drycker kommer från projektet om förebyggande av riskfaktorer för hjärt- och kärlsjukdomar (STRIP-projektet). Uppgifterna har samlats in bland 14–15-åriga ungdomar under åren 2004–2006. Enligt undersökningen Högstadielävers kostvanor och välbefinnande (Folkhälsoinstitutets publikationer B 30/2008) som genomfördes åren 2007–2008 använde två procent av flickorna och åtta procent av pojkarna sport- och energidrycker. Enligt rapporten Barnets kost före skolåldern (Folkhälsoinstitutets publikationer B 32/2008) är coladryckerna den viktigaste koffeinkällan för barn i åldern 1–6 år.

Vikten av tillräcklig information till konsumenterna betonas bl.a. i det konsumentpolitiska programmet, politikprogrammet för hälsofrämjande och i statsrådets principbeslut om utvecklingslinjerna för motion och kost som främjar hälsa. De negativa effekterna av ett alltför stort koffeininlag ska i första hand avhjälpas med konsumentupplysning, information och fostran.

Enligt lagstiftningen om märkning av livsmedelsförpackningar ska en dryck som innehåller mer än 150 mg koffein/l förses med följande text intill dryckens beteckning: "Hög koffeinhalt (... mg/100 ml)". Märkning krävs inte om dryckens beteckning innehåller ordet "kaffe" eller "te".

Lagstiftningen om märkning av förpackningar förutsätter därtill att förpackningar är försedda med varningstexter. Evira förutsätter att drycker, sötsaker, tuggummi, stänger och andra liknande produkter med hög koffeinhalt upptar separata varningar för barn, gravida och koffeinkänsliga konsumenter. Vidare ska produkterna också innehålla information om det högsta intaget per dygn. Barn, gravida och koffeinkänsliga personer ska beaktas när produkterna marknadsförs.

I den nya förordningen av Europaparlamentet och rådet om livsmedelsinformation till konsumenterna ingår närmare bestämmelser om kraven på märkning av livsmedel med höga koffeinhalter. På etiketten på drycker som innehåller över 150 mg koffein/l ska det tillsammans med dryckens namn stå "Hög koffeinhalt. Rekommenderas inte för barn eller personer som är gravida eller ammar." Andra livsmedel med tillsatt koffein ska förses med text "Tillsatt koffein. Rekommenderas inte för barn eller personer som är gravida". Finland har arbetat aktivt för att dessa märkningskrav ska inkluderas i EU-lagstiftningen.

Evira har genomfört flera projekt som har handlat om att vägleda konsumenter i att läsa förpackningsmärkningar och att berätta hur konsumenter kan dra nytta av märkningarna vid dagliga val av livsmedel. Evira har också arbetat fram täckande och mångsidiga webbsidor om energidrycker och dryckernas säkerhet.

Livsmedelslagstiftningen innehåller inte några bestämmelser om att begränsa försäljningen.

Man kan således inte använda livsmedelslagstiftningen som grund för att vägra sälja till exempel energidrycker till barn eller gravida. Livsmedelsföretagare kan dock inverka på barns och ungas inköpsmönster till exempel genom att planera marknadsföringen av produkterna omsorgsfullt och genom att placera produkterna i affären. I enlighet med grundlagens bestämmelser om näringsfrihet kan detaljaffärer också välja sina kunder förutsatt att det inte är diskriminerande.

I första hand är det vårdnadshavaren och de andra vuxna som deltar i barnets och den unga personens fostran som bär ansvaret för att styra och stödja barnets och den ungas ätvanor. Man kan bäst inverka på ungdomarnas kost genom att se till att omgivningen gynnar hälsosamma val. Metoder som utgår från näromgivningen har visat sig vara effektiva. I den rekommendation för skolbespisningen som Statens näringsdelegation gav ut år 2008 slår man fast att läskedrycker, energidrycker och sportdrycker inte är mellanmål som hör hemma i skolmiljön och att de inte bör säljas regelbundet t.ex. i automater och kiosker i skolan. Många skolor har redan antagit dessa principer.

De uppgifter som är tillgängliga tyder på att lagstiftningsändringar som gör det möjligt att skärpa försäljningsvillkoren av energidrycker inte för närvarande kan motiveras. Kraven på märkningar och marknadsföring av energidrycker är tillräckliga. Evira uppmanas att utveckla vidare konsumentupplysningen till barn och unga.

Helsingfors den 15 september 2011

Jord- och skogsbruksminister Jari Koskinen